

Олексій Кресін

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права,
керівник Центру порівняльного правознавства
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4016-6596>
okresin@gmail.com

НАУКОВИЙ КОМЕНТАР

Ця резолюція, ухвалена у 2021 р., є найновішою в однойменній серії актів Генеральної Асамблеї ООН (далі – ГА ООН) і може бути правильно оцінена лише в контексті еволюції тексту резолюції 2018–2021 рр.

17 грудня 2018 р. ГА ООН розпочала нову серію резолюцій – “Проблема мілітаризації АР Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного моря і Азовського моря”. Головним мотивом розроблення і розгляду документа став напад Російської Федерації (далі – РФ) на три кораблі Військово-морських сил України у Чорному морі 25 листопада 2018 р., обстріл, пошкодження і захоплення кораблів, поранення й захоплення у полон їх екіпажів – перший випадок збройної агресії РФ проти України, здійснений відкрито.

Резолюція 2018 р. посилалася на принцип незастосування сили або погрози силою в міжнародних відносинах, було підтверджено територіальну цілісність України у межах міжнародно визнаних кордонів, засуджено “тимчасову окупацію” Росією Криму, проголошено невизнання його анексії, РФ закликано до негайного припинення окупації. Але основні положення резолюції – це висловлення занепокоєння і протесту щодо: незаконності перебування військ РФ у Криму, яке “підриває безпеку і стабільність сусідніх країн та Європейського регіону”; зростаючої мілітаризації півострова, яка виявляється, серед іншого, у розміщенні носіїв ядерної зброї й численних навчань, що також матиме “суттєві довготривалі негативні наслідки для навколишнього середовища регіону”; мілітаризації Чорного моря поблизу Криму і Азовського моря; “загрозливого зростання напруженості й невідповідного застосування сили” РФ щодо українських військових кораблів та їх екіпажів у Керченській протоці; порушення Росією навігаційних прав і свобод; будівництва й експлуатації Керченського мосту, який уможливило подальшу мілітаризацію Криму; залякування з боку РФ торговельних суден і обмеження міжнародного судноплавства¹. Проект резолюції було представлено 48 державами².

© Олексій Кресін, 2024

¹ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Resolution 73/194 adopted by the General Assembly on 17 December 2018.

² Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Draft resolution A/73/L.47. 5 December 2018.

Іран і Сирія (до яких доєдналися Нікарагуа і Венесуела) запропонували для голосування поправки (доповнення) до проєкту резолюції, що закликали Україну та РФ до стриманості й уникнення “войовничої риторики”, зокрема закликів до руйнації критичної інфраструктури (за змістом проєкту резолюції могло йтися насамперед про Керченський міст); до проведення розслідування “інциденту” з метою притягнення до відповідальності винних (зважаючи на весь зміст проєкту резолюції, напад РФ на українські кораблі мав бути кваліфікований як інцидент, а розслідування – як частина сфабрикованого РФ процесу щодо екіпажів цих кораблів). Проєкт містив твердження, що “інцидент та наступні заходи” (тобто напад, пошкодження і захоплення кораблів, захоплення членів екіпажів та поранення частини моряків) не впливають на “імплементацию обов’язкових рішень, ухвалених в ООН” (могло йтися про схвалення Мінських угод Резолюцією Ради Безпеки ООН 2202 (2015) від 17 лютого 2015 р.³). У виступі з поясненням проєкту поправок представник Ірану зазначив, що резолюцію загалом не слід було виносити на голосування, адже це може зашкодити процесу імплементации Мінських угод, а “спір” України і РФ має бути вирішено ними самими без зовнішнього втручання⁴.

Проєкти резолюції та поправок до неї стали предметом активного обговорення на сесії ГА ООН. Цікаво, що представник України С. Кислиця запропонував розглядати проєкт резолюції як важливе рішення з необхідністю для його схвалення кваліфікованою більшістю у дві третини держав, які візьмуть участь у голосуванні (очевидно, маючи на увазі положення статей 83 і 84 Регламенту роботи ГА ООН), і це було підтримане присутніми без заперечень⁵.

Проєкт поправок до проєкту резолюції був відхилений: його підтримали 25 держав, проти проголосували 64, утрималися від голосування 60. Основну ж резолюцію було схвалено: підтримано 66 державами, проти проголосували 19 (зокрема, Вірменія, Білорусь, Узбекистан), утрималися 72. Під час обговорення позицію РФ щодо законності кримського “референдуму”, але без розгляду нападу в протоці, було підтримано лише Сирією⁶.

Одноіменна резолюція № 74/17 2019 р. мала суттєво більший обсяг, тут, зокрема, було додано: посилення на резолюцію ГА ООН “Визначення агресії” 1974 р.; занепокоєння і засудження щодо встановлення РФ контролю щодо “ядерних об’єктів і матеріалів у Криму”; використання шкільної освіти в Криму для підготовки учнів до служби у збройних силах РФ; дестабілізація економіки та соціальних послуг, зокрема у прибережних регіонах України, через побоювання щодо безпеки і розгортання військ у Чорноморсько-Азовському регіоні; використання РФ захоплених українських військових

³ Resolution 2202 (2015). Adopted by the Security Council at its 7384th meeting, on 17 February 2015.

⁴ A/73/L.68. Iran (Islamic Republic of) and Syrian Arab Republic: amendment to draft resolution A/73/L.47 Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. 13 December 2018.

⁵ United Nations General Assembly. Seventy-third session. 56th plenary meeting. Official records. A/73/PV.56. 17 December 2018.

⁶ Ibid.

заводів у Криму; обмеження судноплавства у Керченській протоці через побудову Керченського мосту, а також через залякування та незаконного регулювання, що, зокрема, погіршує економічну і соціальну ситуацію в наближених регіонах України; відвідування окупованого Криму представниками влади РФ. Висловлено заклики до РФ: повернути обладнання та зброю із захоплених і згодом повернутих українських кораблів; повернути всіх незаконно затриманих громадян України. Держави-члени й міжнародні організації було закликано співпрацювати з ООН, щоби “заохочувати і підтримувати зусилля, спрямовані на припинення російської окупації Криму якомога швидше, і утримуватися від будь-яких справ з РФ щодо Криму, несумісних з цією метою”, а також утримуватися від відвідування окупованого Криму без узгодження з Україною⁷.

Проект резолюції було представлено 39 державами⁸. Її підтримали 62 держави, 19 проголосували “проти” (зокрема, Вірменія, Білорусь, Китай, Киргизстан) і 67 утрималися від голосування⁹.

У резолюції № 75/29 2020 р. були внесені невеликі уточнення і нові положення. Зокрема, засуджувалися: призов Росією на військову службу мешканців Криму, які зберігають громадянство України; заснування на півострові військових навчальних закладів РФ та курсів допризовної військової підготовки в школах; будівництво військових кораблів у Криму; небезпечне збільшення напруженості та невиправданого застосування сили РФ щодо України на морі, включно з перешкоджанням міжнародному судноплавству¹⁰.

Проект резолюції було висунуто 42 державами¹¹. Його підтримали 63 країни, проти проголосували 17 (зокрема, Вірменія, Білорусь, Китай, Киргизстан), 62 – утрималися¹².

Резолюція № 76/70, ухвалена 9 грудня 2021 р., містить деякі нові положення. Зокрема, це засудження: дестабілізації міжнародних режимів контролю щодо озброєнь внаслідок окупації Криму та масового переміщення туди російських озброєнь та військ; блокування торговельного та іншого судноплавства до і з українських портів (й ухвалення нового законодавства, яке створює для цього підстави); розширення баз військово-морського флоту РФ у Криму; розгортання підрозділів Збройних Сил РФ і безпекових органів

⁷ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Resolution 74/17 adopted by the General Assembly on 9 December 2019.

⁸ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Revised draft resolution: addendum A/74/L.12/Rev.1/Add.1. 9 December 2019.

⁹ United Nations General Assembly. Seventy-fourth session. 41st plenary meeting. Official records. A/74/PV.41. 9 December 2019.

¹⁰ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Resolution 75/29 adopted by the General Assembly on 7 December 2020.

¹¹ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Revised draft resolution: addendum A/75/L.38/Rev.1/Add.1. 7 December 2020.

¹² United Nations General Assembly. Seventy-fifth session. 36th plenary meeting. Official records. A/75/PV.36. 7 December 2020.

для контролю захоплених морських нафтових і газових платформ, які належать Україні, й таким чином також експлуатації українських природних ресурсів і обмеження доступу України до її морських просторів. Резолюція містила також висловлення підтримання діяльності Міжнародної кримської платформи, спрямованої на мирну деокупацію півострова¹³.

Проект резолюції було представлено 44 державами¹⁴. Його було підтримано 62 голосами проти 22 (Вірменія, Білорусь, Китай, Киргизстан та інші), а 57 країн утрималися від голосування¹⁵.

Під час обговорення проектів усіх чотирьох резолюцій щодо окремих положень їхнього тексту державами-членами не було висловлено застережень. Запропоновані єдиного разу доповнення до проекту резолюції не було підтримано достатньою кількістю голосів. Водночас щодо проектів резолюцій представники окремих держав-членів висловлювали два основні зауваження: 1) резолюція не сприятиме зусиллям щодо двостороннього договірному мирного врегулювання збройного конфлікту між РФ та Україною; 2) недостатні можливості для участі окремих держав-членів у розробленні проекту резолюції. Друге з цих зауважень не є унікальним, а натомість постійним у роботі ГА ООН, воно традиційно відображається у виступах представників держав-членів, які в процесі голосування за той чи інший акт на рівні профільного комітету чи самої ГА ООН опиняються або очікують опинитися в меншості. Важливо підкреслити, що сутність резолюцій, їхній предмет – підтвердження територіальної цілісності України, засудження незаконної анексії Криму та незаконного контролю частини морських просторів України з боку РФ, вчинення нею збройної агресії, порушення нею норм міжнародного гуманітарного права тощо – не було піддано сумніву навіть державами-членами, які утримувалися від голосування, голосували проти цих резолюцій чи не брали участь у голосуванні, окрім самої РФ і ще Сирії.

¹³ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Resolution 76/70 adopted by the General Assembly on 9 December 2021.

¹⁴ Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov. Draft resolution: addendum A/76/L.22/Add.1. 9 December 2021.

¹⁵ United Nations General Assembly. Seventy-sixth session. 48th plenary meeting. Official records. A/76/PV.48*. 9 December 2021.